

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

ШАМША Ігор Володимирович

УДК: 111.11 / 12

**ВІДНОШЕННЯ «БУТТЯ ТА ЙОГО ІНШЕ»
ЯК СИСТЕМОУТВОРЮВАЛЬНЕ
ПІДРУНТЯ ФІЛОСОФІЇ**

09.00.05 – історія філософії

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеській національній юридичній академії, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Івакін Олексій Аркадійович,
Одеська національна юридична академія,
завідувач кафедри філософії;

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Рижко Володимир Антонович,
Центр гуманітарної освіти
Національної академії наук України,
директор;

кандидат філософських наук, професор
Федів Юрій Олександрович,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
професор кафедри філософії.

Захист відбудеться «13» жовтня 2009 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.13 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01033, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись в Науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01033, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «__» вересня 2009 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б.К. Матюшко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Онтологічна криза кінця ХІХ – початку ХХ століть призвела до практичного знецінення категорії «буття» і, як наслідок, – радикальної критики будь-яких онтологій західноєвропейськими філософами ХХ століття. Проте, сам момент виникнення філософії показує, що питання про існування філософії буття (онтології) практично є питанням про буття самої філософії. Розуміння цього змушує дослідника повернутися до моменту виникнення філософії і категорії «буття» з метою з'ясування автентичного смислу категорії для усвідомлення її ролі у сучасній філософії. Актуальність теми зумовлена необхідністю відшукування єдиної методологічної основи для так званих «класичного» і «некласичного» розуміння буття, оскільки з існуванням цієї категорії в філософському дискурсі пов'язане існування самої філософії. Таку універсальну методологічну основу автор дисертаційного дослідження вбачає у логічному відношенні між буттям і його іншим, яке зберігається навіть в тих філософських системах, які здійснюють критику категорії «буття» і будь-яких онтологій.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження складають, насамперед, джерела, до яких відносяться онтологічні побудови філософів як класичного, так і некласичного періодів. Дослідити категорію «буття» без опори на історико-філософську базу джерел, неможливо, тому важливу роль в дисертації відіграють дослідження Дж.Льюїса, Б.Рассела, В.Декомба, О.Лосєва, Ф.Кессіді, М.Мамардашвілі, В. Шинкарука, В. Ярошовця, А. Гулиги, М. Біленького, Г.Волинка, Н.Мозгової, Р.Сафранські, Н.Автономової, П.Гайденко, В.Візгіна, А.Майданського, Н.Мотрошилової, С.Куцепал, В.Ляха, В.Андрущенко, Т.Розової, В.Загороднюка.

Серед творів, що присвячені розгляду безпосередньо категорії «буття», можна виділити монографії О.Доброхотова, С.Ковальова, статті М.Кагана, Л.Когана, В.Кутирьова, А.Селіванова, та ін. Проблемі *субстанції* присвячені роботи В.Барановського, М.Оринбекова, Д.Широканова. Категорія *матерії* досліджується в монографіях Ф.Архипцева, П.Березовського, В.Кучевського, А.Логінова, С.Мелюхіна, Є.Солопова. Категорії *ідеального і свідомості* досліджуються в роботах А.Лоя, Е.Іль'єнкова, М.Лівшица, О.Івакіна, Р.Османадзе, К.Тарасова.

Важливу наукову базу для дисертації складають роботи, що розкривають суть філософії та її зв'язок з категорією «буття». До таких робіт відносяться твори Т.Ойзермана, М.Поповича, Е.Корета, Х.Ортеги-і-Гассета, М.Гайдеггера, Ж.Дельоза і Ф.Гваттарі, В.Лузгіна, Н.Хамітова. *Монізм* як принцип філософії розкривається в монографіях В.Акулова, Л.Науменко, Г.Батіщева.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Тема і зміст дисертаційного дослідження відповідає плану комплексної науково-дослідницької програми кафедри філософії Одеської національної юридичної академії на 2006 – 2010 рр. «Філософські і логічні підвалини правової теорії і практики» та є частиною науково-дослідницької програми академії «Традиції та новації у сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970).

Мета роботи полягає в тому, щоб через логічні відносини між категоріями «буття» і «інше буття» розкрити сутнісну суперечливість буття, яка є основою для розвитку всіх філософських систем, в тому числі, класичних і некласичних філософій.

Мета дослідження конкретизується в таких **дослідницьких завданнях**:

- доказово підкреслити неминущу актуальність категорії «буття» для філософії;
- показати, в чому міститься і проявляється внутрішня роздвоєність буття;
- обґрунтувати послідовність аналізу проблеми буття і викладення його результатів;
- знайти можливий синтез між класичним і некласичним розуміннями буття;
- дослідити, як внутрішня роздвоєність буття конкретизується через відношення «суб'єкт – об'єкт».

Об'єктом дослідження є сутнісна суперечливість буття, яка відбивається в різному співвідношенні між буттям і його іншим в онтологічних побудовах західноєвропейської філософії за дві з половиною тисячі років.

Предметом дослідження виступає відношення «суб'єкт – об'єкт», через яке конкретизується родове відношення між буттям і його іншим.

Методологічну основу дослідження складає комплексне використання сукупності методів та прийомів наукового пізнання. Серед універсальних методів головну роль в дослідженні відіграє діалектичний метод. Сутнісна суперечливість буття стимулює використання методу, який дозволить охопити протиріччя в усій повноті і, вирішивши останнє, синтезувати в одну цілісну, єдину систему. Діалектичний метод використаний, зокрема при розташуванні розділів дисертації, в першому із яких розкривається так звана «субстанціалістська» концепція буття, яку також можна назвати класичною, а в другому – «антисубстанціалістська» концепція буття. Наприкінці другого розділу обґрунтовується необхідність синтезу між «субстанціалістською» і «антисубстанціалістською» концепціями буття і здійснюється один з можливих синтезів між ними. Також в дисертації використовується феноменологічний та герменевтичний методи дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів відображена в таких положеннях:

вперше:

- здійснено синтез розуміння буття між об'єктивістською (субстанціалістською) і суб'єктивістською (антисубстанціалістською) концепціями буття, які в сучасному філософському дискурсі існують як відносно незалежні і, в певному сенсі, взаємовиключаючі теоретичні цілісності;
- доведено, що логічне відношення «буття – його інше» може розглядатися як основа цього синтезу, як системоутворювальне методологічне підґрунтя філософії як класичної, так і некласичною;
- космологію Геракліта розглянуто як систему, що передує онтології Спінози у відношенні виходу на рівень методологічної всезагальності, а онтологія Спінози як зразкову в цьому відношенні філософська система;

удосконалено:

- онтологічну трактовку вчень досократиків;
- тлумачення розуміння буття у філософії класичного періоду;

- трактовку розуміння буття у некласичній філософії;

набуло подальшого розвитку:

- обґрунтування необхідності синтезу між матеріалістичною і ідеалістичною формами об'єктивістської моделі буття, на основі онтології Спінози;

- трактовка розвитку категорії буття в історії філософії;

- висвітлення актуальності категорії «буття» для філософії.

Теоретичне і практичне значення дисертації полягає в тому, що положення і висновки дисертаційного дослідження уможливають розгляд історії філософії як єдиної цілості. Висновки дисертації можна втілити при розробці філософських досліджень, в яких використовується категорія «буття», удосконалюється методологічний інструментарій філософського дослідження світу, різноманітних онтолого-методологічних дослідженнях. Практична цінність одержаних результатів полягає у можливості впровадження основних положень дисертації в навчальному процесі, при створенні навчальних програм, навчально-методичних посібників, підручників, курсів і спецкурсів з «Філософії», «Онтології, гносеології, феноменології», «Метафізики», «Історії філософії».

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження доповідалися і обговорювалися на засіданнях і наукових семінарах кафедри філософії Одеської національної юридичної академії. Окремі положення дисертації апробовані на Всеукраїнському круглому столі «Актуальні проблеми філософії права» (Одеса, 2005) і на II Всеукраїнському круглому столі «Актуальні проблеми філософії права (аксіологічний аспект)» (Одеса, 2007); на звітних наукових конференціях професорсько-викладацького і аспірантського складу Одеської національної юридичної академії «Правове життя сучасної України» (Одеса, 2004, 2005, 2006, 2007).

Публікації. Основні положення дисертації відображені у вісьмох публікаціях, із них п'ять надруковані у збірках наукових праць, що входять до переліку фахових видань з філософських наук, затвердженого ВАК України.

Особистий внесок автора. Дисертація є самостійною науковою роботою. Положення наукової новизни і висновки отримані автором самостійно.

Структура дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, поділених на 19 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 187 сторінок, основний зміст дисертації – 166 сторінок. Список використаних джерел включає 232 найменування і складає 21 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкриваються мета і завдання, об'єкт, предмет дисертації, її методологічні засади, визначається наукова новизна дослідження, відображається теоретичне і практичне значення та форми апробації її результатів.

У **першому розділі «Об'єктивістська (субстанціалістська) концепція буття»** розглядається історично і логічно вихідна концепція буття, яку можна назвати «класичною». Таке осмислення буття в основному орієнтовано на об'єкт

(субстанцію), в який суб'єкт вже так чи інакше «вписується», логіка осмислення буття ведеться від світу до людини, що знайшло відображення в назві розділу. Вихідне розуміння буття характеризується не будь-яким, а певним співвідношенням між буттям та його іншим. Буття розуміється як деякий пласт реальності, який існує субстаційно, через себе і містить у собі сутність. На противагу буттю, його інше, тобто те, чим буття не є, мислиться як такий пласт реальності, котрий існує несубстаційно, акцидентально, через інше (буття) і сутності в собі не містить. В підрозділах першого розділу розглядаються основні варіанти вихідного розуміння буття як способи вирішення вихідного протиріччя між буттям та його іншим.

У підрозділі 1.1. *«Огляд літератури і вибір напрямів дослідження»* розглянуті основні позиції дослідників щодо категорії «буття», які представлені в літературі. З характеристики літератури випливає необхідність проведення досліджень в даному напрямі, яка ґрунтується на протиріччях у розумінні буття.

У підрозділі 1.2. *«Характеристика методів дослідження»* розглянуто методи, на які автор спирається в дисертації, чільне місце серед яких займає діалектичний метод. Це обумовлено специфікою об'єкту дослідження – сутнісною протирічністю буття, яка потребує такого методу, що спроможен охопити цю протирічність і, по можливості, вирішити протиріччя. В рамках діалектичного методу використовуються такі методи як аналіз і синтез, індукція та дедукція, історичний і логічний методи, метод сходження від абстрактного до конкретного. Окрім діалектичного, використовуються герменевтичний і феноменологічний методи.

У підрозділі 1.3. *«Передумови формування розуміння буття (Фалес, Анаксимандр, Анаксимен, Геракліт, Пітагор)»* розглянуті космології античних мислителів, що виникли до появи поняття буття. Такі поняття як «буття» і «інше буття», хоча ще не були сформульовані, вже проявляли свою присутність в усіх філософських системах: філософський спосіб мислення безпосередньо пов'язаний із осмисленням буття в його співвідношенні зі своїм іншим. Тобто формування філософії буття і буття філософії – це практично одне й те саме. Тому і виникла необхідність в подальшій, більш конкретній розробці поняття «буття», а це спричинило і подальшу розробку поняття «інше буття». Важливим висновком першого підрозділу є висновок про те, що ще до виникнення поняття буття, в космологіях античних мислителів ведеться пошук саме родового підґрунтя філософії (відношення «буття – його інше»), без його певного змістовного наповнення (матерія чи дух). Цей висновок може виявитися протилежним тому, що прийнято вважати серед дослідників. Але тут треба враховувати те, що пошук першими космологами здійснювався почасти неусвідомлено або часково усвідомлено, що створювало цілу низку двозначностей, які робили спроможними різноманітні інтерпретації висловлювань досократиків.

У підрозділі 1.4. *«Парменід: народження поняття буття. Відкриття нових аспектів співвідношення «буття і його інше»»* розглянуто основну проблему, що з'явилася з виникненням поняття буття. Цю проблему можна сформулювати так: «Яким чином буття співвідноситься з тим, чим воно не є, зі своїм іншим?», «Чи існує інше, ніж буття?». В космології Парменіда, автора терміну «буття» цю проблему лише було сформульовано, але для того, щоб її вирішити,

Парменідові бракувало понять. Між іншим, від способу вирішення цієї проблеми багато чого залежить. Або світ буде розглядатися як застиглий (у тому випадку, якщо окрім буття нічого не існує), або світ буде мислитися як такий, що розвивається (завдяки тому, що буття, співвідносячись зі своїм іншим, створює різноманітні способи вирішення вихідного протиріччя). Від вибору дослідника в даному випадку залежить істинність пізнання світу. Метод і результати пізнання повинні відбивати реальні характеристики об'єкту пізнання, інакше будь-яке дослідження втрачає сенс. Тому від способу вирішення вихідного протиріччя залежить існування філософії. В наступних підрозділах розкриті різноманітні способи вирішення вихідного протиріччя між буттям та його іншим.

У підрозділі 1.5. *«Множення буття: відповідь Демокріта на виклик елеатів»* розглянуто запропонований Демокрітом варіант вирішення протиріччя між буттям та його іншим. Він мислив буття як множинне, єдине в Демокріта стає іншим буття. Перегляду в цій системі підлягає саме розуміння буття елеатами. Демокріт намагається поставити питання в іншому ракурсі, а не вирішувати, запропоноване елеатами протиріччя. Однак, навіть інвертуючи такі атрибути буття як єдність і множинність, незмінним залишається саме відношення між буттям і його іншим. Можливо, Демокріт вважав що, змінивши ракурс розгляду проблеми, можна усунути саму проблему, однак в цьому випадку його сподівання не виправдалися.

У підрозділі 1.6. *«Буття і його інше як ідеальне й матеріальне: відповідь Платона на виклик елеатів»* розглянуто запропонований Платоном варіант вирішення вихідного протиріччя між буттям та його іншим. Для Платона очевидно, що вирішити питання, які поставили елеати, користуючись існуючими до цього поняттями, неможливо. Тому перед Платоном постає завдання поповнити корпус онтологічних понять. Платон доходить висновку, що небуття не є повною відсутністю будь-чого, а є відсутністю лише буття. Питання про існування небуття постає некоректним в такому розумінні, тому що небуття не є полюсом протиріччя «буття – небуття» – це всього лише опозиційна пара. Поняття «небуття» відноситься до ширшої цілісності – «інше буття», тому істинним є протиріччя між буттям та його іншим. До іншого ж буття може відноситися не тільки небуття, а й ніщо і існування. Отже, Платон першим використовує поняття «інше буття». Проте цього неможливо побачити, якщо мислити буття і існування як одне й те саме. Платон розмежовує значення понять «буття» і «існування» за допомогою поняття «сутність», в результаті використовуючи поняття «існування із сутністю» та «існування без сутності». Власне існування із сутністю це і є буття, а існування без сутності відноситься до іншого буття, разом із ніщо.

З онтології Платона випливає, що небуття може існувати – Платон дає позитивну відповідь на питання Парменіда. Існуюче небуття у Платона – це світ речей, але він існує в силу своєї причетності до буття, до сутності, а не сам по собі, існує без сутності, яка знаходиться в бутті. Отже виходить, що небуття не відноситься до чогось існуючого (воно не є буття), хоча його існування не є онтологічно достовірним. З одного боку, небуття може існувати (хоча й специфічним способом), з другого – інше буття спроможне розмежовуватися з буттям. Тим самим постулюється принципова можливість мислення світу як рухливого, плинного. Не все є буттям.

У *підрозділі 1.7. «Буття у фізиці й метафізиці Арістотеля й у його вченні про душу»* розглянуто внесок Арістотеля у вирішення протиріччя між буттям і його іншим. Всі види сущого в онтології Арістотеля розташовуються на логічній координатній вісі між чистою актуальністю (формою) і чистою потенціальністю (матерією), утворюючи ієрархію буття. В теоретичній суперечці з Платоном Арістотель не згоден розділяти світ на два відносно незалежні світи (світ ідей і світ речей), він наголошує на онтологічній достовірності існування обох світів. Хоча із сутності випливає існування, але не навпаки, існування володіє відомою мірою буття. Звідси випливає, що світ речей (існування без сутності, – у Арістотеля деяким еквівалентом виступає матерія) не може виступати іншим буття, інакше протиставлення двох світів не уникнути. Але Арістотель не бажає втратити досягнення Платона, що полягає в розмежуванні буття зі своїм іншим. Тому іншим буття у Арістотеля виступає не вся матерія, а лише певна. Якщо матерія володіє «позбавленістю», свого роду «зіпсованістю», принциповою неоформлюваністю, тоді вона є іншим буття.

У *підрозділі 1.8. «Середньовіччя: Бог як абсолютне буття»* розглянуто специфіку відносин між буттям і його іншим в Середні віки: в центрі розуміння буття опиняється поняття Бога. Чи відноситься Бог до іншого буття (оскільки перевищує його), чи є саме буття? – ось який вигляд набуває проблема співвідношення буття зі своїм іншим в середньовічній філософії. Проте, деякі дослідники вважають, що в такому вигляді проблему так і не було вирішено.

В Середні віки збагачується список онтологічних понять, якими користуються дослідники. До понять, що виникли в античній філософії, завдяки Боецію додаються такі поняття як «субстанція», «субсистенція», «особистість».

Основою для онтологічних розробок в Середні віки постають філософські системи Платона і Арістотеля. Але, до них не просто механічно додається поняття Бога – онтологія заново проробляється з урахуванням нових реалій.

В цілому, середньовічні онтологічні побудови демонструють те, що відношення між буттям і його іншим є родовою основою будь-якого філософування.

У *підрозділі 1.9. «Логічна розробка категорії буття в системі Гегеля»* розглянуті зусилля Г. Гегеля з вирішення протиріччя між буттям і його іншим, які опредметнилися в діалектиці німецького мислителя. В останній відношення між буттям та його іншим стають максимально «пластичними»: буття розмежовується зі своїм іншим, переходить в нього, і навпаки, вони поєднані в єдину систему. Визнання і буття, і його іншого дає можливість мислити світ як такий, що розвивається. Однак, в системі Гегеля, на наш погляд, міститься деяке протиріччя. З діалектичного розуміння відносин між буттям та його іншим випливає розуміння буття як буття Абсолютної ідеї. Однак, сам Гегель мислив поняття «буття» не так. Категорія «буття» розташовується в системі Гегеля на першому етапі сходження (самопізнання) Абсолютної ідеї. В процесі подальшого сходження, буття зберігається вже у видозміненій формі – на другому етапі воно перетворюється в сутність (переставши бути буттям), а на третьому – в поняття. Це, власне, зумовлює так зване «збіднення» буття, що мало місце в Німецькій класичній філософії і виражається в основному в тому, що буття і сутність розділяються. Буття при цьому

розуміється як найбільш вичерпна в теоретичному плані категорія. Воно не поєднує в собі всі етапи сходження Абсолютної ідеї, а є лише першим етапом цього сходження.

Отже, в системі Гегеля заново проробляються ключові онтологічні поняття, що склалися в філософії до нього. В Гегеля зберігаються платонівські поняття суцього, існуючого завдяки собі і суцього, існуючого завдяки іншому. Друге з цих понять, власне, і відноситься до іншого буття. Але класична (в основі) онтологія доповнюється неklasичними елементами, що все частіше починають заявляти про свою необхідність. Саме це призводить до, свого роду, протиріччя, яке полягає в тому, що в системі Гегеля перебувають два буття. Одне – чітко артикульоване, видиме, друге – присутнє в латентній формі. Іншими словами, і класичне розуміння буття і неklasичне одночасно перебувають в одній системі Гегеля.

У **підрозділі 1.10. «Протиріччя матеріального й ідеального як інверсії вихідної природи буття»** перед тим, як перейти до розгляду інверсій, що призвели до радикальних змін в розумінні буття, розглянуто інверсії змісту понять «буття» і «інше буття», притаманних вихідному (klasичному) розумінню буття. Таке інвертування добре видно в системі Френсіса Бекона, де матерія займає місце «буття», а дух – його іншого.

У **підрозділі 1.11. «Необхідність і тенденція синтезу ідеалістичної й матеріалістичної форм об'єктивістської моделі буття. Буття як субстанція і його атрибути (Спіноза)»** обґрунтовується необхідність синтезу матеріалістичної й ідеалістичної форм об'єктивістської (субстаціалістської) моделі буття.

Тенденція синтезу формується завдяки онтології відомого нідерландського мислителя – Б.Спінози. Спіноза відтворює практично в чистому вигляді класичну модель буття: йому вдалося вийти на рівень методологічної всезагальності, що дозволяє синтезувати матеріалізм і ідеалізм і подолати логічну суперечливість онтологічних моделей, що склалися раніше. Власне, тенденція синтезу виникла ще в античній філософії (зокрема, у Геракліта), однак більш чіткого вираження набула лише в XVII столітті, в концепції Спінози.

Необхідність синтезу матеріалістичної та ідеалістичної форм об'єктивістської моделі буття впливає з кризи онтологізму XIX – XX століть, що привела дослідників до практичного нівелювання поняття «буття». Синтез матеріалістичної та ідеалістичної форм об'єктивістської моделі буття дозволяє скористатися класичною моделлю буття в її найчистішому вигляді, а це, в свою чергу, дозволяє дізнатися, чи справді поняття буття вичерпало свій потенціал.

В **«Підсумках першого розділу»** окрім класичної моделі буття, яка наведена вище, розглянуто шість характерних властивостей, притаманних класичному розумінню буття.

1. Розгортання світу від об'єкта до суб'єкта;
2. Використання мислителями *категорій* для розкриття буття;
3. Розташування в центрі розуміння буття поняття *субстанції*;
4. Велике значення в розумінні буття категорії *необхідності*;
5. Для розрізнення буття і його іншого використовується категорія *сутності*;
6. Раціональна пізнаваність буття.

Розуміння цих властивостей дає можливість в другому розділі дисертації побачити, яким саме чином інвертується розуміння буття.

У другому розділі «Суб'єктивістська (анти-субстанціалістська) концепція буття» розглянуто концепцію буття, що приходить на зміну класичній. Вона характеризується теж певним, а не будь-яким співвідношенням між буттям і його іншим, якому притаманне інвертування змісту понять «буття» і «інше буття» та їх атрибутів. Власне, змін в розумінні буття вистачає для того, щоб виникла філософія, яка здобула серед дослідників назву «некласична».

Мислителі цього періоду продовжують пошук можливості вирішити протиріччя між буттям та його іншим, але ці пошуки часто завершуються прямою відмовою від категорії «буття». Різноманітні вирішення «буттєвого» протиріччя в некласичній філософській традиції розглядаються в ракурсі відповіді на питання: «Чи вдалося дослідникам в критиці буття вийти за межі відношення між буттям і його іншим?». Виявляється, ні. І класичний і некласичний способи філософування мають одну методологічну основу: відношення «буття – його інше» є родовим, універсальним підґрунтям філософії. Цей висновок створює принципову можливість синтезу класичної і некласичної філософії. Тому в другому розділі здійснюється можливий синтез за логічною віссю «суб'єкт – об'єкт».

У підрозділі 2.1. «Інверсії видів буття. Софісти й Сократ: поворот до буття людини» розглянуто одну з перших інверсій розуміння буття, внаслідок якої об'єктний, об'єктивний характер буття інвертується в суб'єктний, суб'єктивний.

Розгляд саме цієї інверсії є стратегічно важливим для розкриття теми дисертації, оскільки відношення «суб'єкт – об'єкт» є тим відношенням, через яке ми і аналізуємо ширше відношення «буття – його інше». Як з'ясувалося в попередньому розділі, класичному розумінню буття скоріше відповідає об'єкт, а некласичному – суб'єкт. Тому виходить, що ті варіанти цієї інверсії, в яких буття розуміється як суб'єктне, тобто орієнтоване на суб'єкт, залишаються класичними (наприклад, філософія Сократа), а ось інверсії, в яких буття розуміється як суб'єктивне (софісти), відносяться до некласичного філософування. Софістам синтез між об'єктом і суб'єктом не вдалося, на відміну від Сократа. Чи можливо здійснити синтез між суб'єкт-орієнтованою онтологією і об'єкт-орієнтованою? Пошук відповіді на це запитання спрямовуватиме подальше дослідження.

У підрозділі 2.2. «Буття як буття самодостатнього суб'єкта (суб'єктивний ідеалізм, пізня класика)» розглянуто крайній випадок інвертування змісту понять «буття» і «інше буття», яке проявилось через відношення «суб'єкт – об'єкт» в пізній класиці Античності та суб'єктивному ідеалізмі Нового часу.

Розуміння буття в пізній класиці зводиться до фігури самодостатнього, ізольованого від буття мудреця, головною метою якого є досягнення стану філософської незворушності. Необхідним фундаментом для останньої виступають невпорядкованість і випадковість як характеристики світу. Буття в пізній класиці мислиться як буття однієї лише людини (в деяких випадках не просто людини, а «всезагального суб'єкта» – мудреця) без співвідношення з буттям природи чи суспільства. Світ як об'єкт зникає з поля зору філософів, на його місці в центрі уваги дослідників опиняється самодостатній мудрець.

Тенденція суб'єктивізму в розумінні буття (яка часто призводить до заперечення буття), що виникла в софістиці і пізній класиці, набуває розвинутого вираження в суб'єктивному ідеалізмі Д.Берклі і Д.Г'юма. В ньому буття фактично

зводиться до сукупності відчуттів суб'єкта, тим самим суб'єктивний ідеалізм ставить під удар найвпливовіші напрями в онтології.

Поява суб'єктивного ідеалізму змусила дослідників ставитися до суб'єкта поважливніше. Це призводить до того, що картини світу вміщують в собі суб'єкт як центр, виникає свого роду «егоїзм». Саме в боротьбі з «суб'єкт-центрованим розумом» (в термінології Ю.Габермаса) і розгортається неklasична філософія, що призводить до філософування «без суб'єкта».

Отже, ми маємо справу з двома крайнощами на логічній вісі «суб'єкт – об'єкт». З одного боку суб'єкт-центрований розум, з іншого – смерть суб'єкта. В якості синтезу цих крайніх позицій можна використати феноменологію Е.Гуссерля і екзистенціалізм М.Гайдеггера. Обидва намагаються подолати жорстку протиставленість суб'єкта і об'єкта.

У **підрозділі 2.3. «Втрата всезагальності буття в пізній класиці й постмодерні»** розглянуто інвертування змісту поняття «буття» через логічну вісь «всезагальне – одиничне» в пізній класиці і постмодерні. Аналіз показує, що і в цьому випадку ми маємо справу з крайніми проявами. З одного боку – буття, яке розуміється виключно всезагальним, що протистоїть одиничному і репресує останнє. Друга крайня позиція – розуміння буття як строкатого розмаїття предметів. На логічній вісі «всезагальне – одиничне» для синтезу крайніх позицій також можна використати теоретичні розробки Гуссерля і Гайдеггера.

У **підрозділі 2.4. «Множинне буття як альтернатива єдиному (Демокрит, Платон, Лейбніц і пізня класика Античності)»** розглянуто інвертування змісту понять «буття» і «інше буття», яке проявляється через відношення «єдине – множинне». Передумови для нього складаються ще в класичний період, в системах Демокріта, Платона, Лейбніца. Проте класичне розуміння множинності і єдності як атрибутів буття, характеризується тим, що різноманітність підпорядкована єдності.

Між тим, множинність як атрибут буття радикально змінює розуміння буття в пізній класиці (зокрема, в кінчній філософії), коли категорія «буття» фактично втрачається, а світ постає як сукупність одиничних речей. Розуміння буття, в якому множинність ніяк не співвідноситься з єдністю, набуває яскравого вираження в філософії ХХ століття.

Для синтезу цих позицій можна використати екзистенціалізм М. Гайдеггера, що намагається примирити різноманіття суцього з єдністю буття. Оскільки суще в Гайдеггера є підпорядкованим буттю, розуміння буття німецьким дослідником у цьому відношенні споріднено логічно вихідному розумінню. Але на відміну від класичного розуміння буття Гайдеггер не допускає ситуації, коли єдність буття репресує різноманітність суцього.

У **підрозділі 2.5. «Ірраціоналістичне розуміння буття (емпіризм, позитивізм, ірраціоналізм)»** розглянуто, яким саме чином відношення «буття і його інше» проявляється через логічну вісь «раціональне – ірраціональне». Такий розгляд набуває великого значення, якщо врахувати, що ірраціоналізм в сучасній філософії розуміється як головна властивість неklasичної філософії.

На цій логічній вісі одним з крайніх проявів є впевненість філософів в непізнаваності світу (агностицизм) або сумніви в його пізнаваності (скептицизм), а іншим – впевненість в абсолютній пізнаваності світу (раціоналізм, позитивізм).

Однак ірраціоналізм, притаманний неklasичному філософуванню, все ж таки не відкидає раціонального повністю, а лише актуалізує останнє. Це дозволяє зробити висновок, що мислення буття за логічною віссю «раціональне – ірраціональне» фактично існує в рамках ширшого логічного відношення – між буттям і його іншим. Ірраціоналізм не тільки не виходить за рамки цього відношення, але й не прагне цього.

У *підрозділі 2.6. «Розмежування буття й сутності в Німецькій класичній філософії й неklasичній філософії»* розглянуто найважливішу передумову неklasичного філософування – відокремлення буття від сутності, що здійснилося в Німецькій класичній філософії.

Починається цей рух з трансценденталізму І.Канта, в якому головну роль відіграють трансцендентний і трансцендентальний рівні універсуму, що вміщують у собі сутність. Ці рівні в системі Канта, на відміну від попередньої філософії, стають іншим буття. Сутність у Канта розуміється як інше буття, а не міститься в середині останнього. Вперше виявляється, що онтологічний наголос може бути поставлений не на буття, а на його інше. Буття ж зводиться Кантом до означення емпіричної реальності. Безумовно, Кант не ставить наголос на тому іншому буття, яке не містить в собі сутнісних проявів, але буття у нього стає іншим сутності, а сутність – іншим буття.

В неklasичній філософії онтологічний наголос ставиться також на інше буття, але, на відміну від Канта, це інше не містить в собі сутності. В системі Канта таке інше іменується «буттям», яке є іншим, ніж сутність і є онтологічно ненаголошеним.

З цього випливає, що трансценденталізм Канта ще не можна віднести до неklasичних філософій, але це рішучий крок до них. В цьому сенсі еволюція онтологічного наголосу на категоріях «буття» і «інше буття» може бути виражена в трьох етапах. Перший етап – вихідне (klasичне) розуміння буття, в якому наголошено буття, що вміщує в собі сутність. Другий етап – власне трансценденталізм Канта, в якому наголос поставлений на сутність, однак сутність вже відділилася від буття, буття стає іншим сутності. І, нарешті, третій етап – інвертоване (неklasичне) розуміння буття, в якому наголошене інше буття, а сутність повертається до буття і знову міститься в останньому.

Тенденція зведення буття до емпіричної реальності, «збіднення» буття продовжує розвиватися в діалектиці Гегеля і виступає причиною згаданої вище «суперечливості» в розумінні буття Гегелем. Але, на відміну від Канта, діалектика Гегеля вимагає мислення всіх етапів сходження Абсолютної ідеї в єдності, тому розмежування буття і сутності в системі Гегеля більш «впадає в око», ніж в системі Канта.

Можливість подальших трансформацій відносин між буттям і сутністю після їх розмежування в трансценденталізмі Канта, таким чином, закладається в діалектиці Гегеля як теорії розвитку. Остання створює можливість принципової рухливості сущого, навіть його плинності, що відбиває самовідмінюючий рух Модерну.

У *підрозділі 2.7. «Хаос як джерело буття в неklasичній філософії»* розглянуто яким саме чином родові логічні відношення між буттям і його іншим виражається через логічні відношення «порядок – хаос». Аналіз показує, що

можливість виділення ключових класичних напрямів в онтології (матеріалізм і ідеалізм) створює розуміння буття як порядку. В цьому відношенні суперечка між матеріалістами і ідеалістами полягає у вирішенні питання, що саме потрібно мислити в основі цього порядку – матерію чи дух. Якщо ж відмовитися від розуміння буття як порядку, то матеріалізм і ідеалізм стають методологічно неможливими.

В некласичній філософії інвертується такий вихідний і первісний атрибут буття як упорядкованість. В цьому відношенні набувають яскравого вираження тенденції, що склалися в філософії пізньої класики в Античності, в матеріалізмі Ф.Бекона. У філософії постмодерну невпорядкованість постає вихідною характеристикою світу, з якої і утворюються усі види порядку.

На логічній вісі «порядок – хаос» розуміння буття як порядку, гармонії виступає однією крайньою позицією в розумінні буття, а розуміння буття як хаосу – другою. Однак поступовий розвиток людства протягом більш ніж двох з половиною тисячоліть виявляє недостатність будь-якого однобічного трактування буття. Буття-порядок настільки ж потребує існування буття-хаосу, як і буття-хаос потребує існування буття-порядку. Безумовно, онтологічний акцент необхідно ставити на бутті-порядку, однак із цього не випливає з логічною необхідністю, відмова від буття-хаосу.

У *підрозділі 2.8. «Необхідність і тенденція синтезу об'єктивістської й суб'єктивістської моделей буття. Буття як діалектична єдність Sein і Dasein (Гайдеггер)»* обґрунтовано необхідність синтезу між об'єктивістською (класичною) і суб'єктивістською (некласичною) моделями буття. Це продовжує рух дослідження, що набув вираження в першому розділі, наприкінці якого було показано необхідність і тенденцію синтезу матеріалістичної та ідеалістичної моделей буття. На базі цього синтезу стає можливим здійснення другого, досконалішого синтезу між «об'єктивістським» (субстанційним), вже синтезованим розумінням буття, і «суб'єктивістським» (антисубстанційним).

Серед дослідників, що прагнули подолати крайнощі соліпсизму і реалізму (Платон, Арістотель, М.Кузанський, Р.Декарт, І.Кант, Г.Сковорода, Г.Гегель, К.Маркс, М.Гайдеггер, Х.Ортега-і-Гассет, Т.Шарден, М.Мамардашвілі, Г.Батіщев та ін.), на перше місце ми поставили б Гайдеггера, якому в своїй системі вдалося досягти гармонійного синтезу Sein і Dasein. Екзистенціалізм Гайдеггера неможливо віднести ні до суб'єктивного ідеалізму (як це робили за радянських часів), ні до традиційного класичного об'єктивізму. Дуалізм (зокрема, Р.Декарта), на думку Гайдеггера, теж не дозволяє філософії виконати основне завдання – розкрити буття.

В центрі онтології Гайдеггера перебуває присутність – Dasein (дослівно – «тут і зараз буття»). Проте Dasein – це не психофізіологічний, а трансцендентальний суб'єкт. Він не тільки не протиставлений світу, але є смисловим центром останнього. Шлях пізнання світу в онтології Гайдеггера протилежний, ніж в субстанціалістських концепціях буття: не від об'єкту до суб'єкту, а навпаки. Навколо присутності оточуючий (присутність) світ, а навколо цього світу існує той світ, який не ввійшов в поле зору присутності. Звідси зрозуміло, що Гайдеггер не є суб'єктивним ідеалістом. Проте вивчення світу в протилежній передуючій філософській традиції послідовності, вимагає і особливих інструментів для цього.

Гайдеггер доходить висновку, що категорії філософії, які є універсальними інструментами буття і пізнання, і що використовувалися філософією до ХХ століття, не розкривають сутності буття, оскільки є буттєвими визначеннями того суцього, яке ніяк не співвідноситься з присутністю. Тому німецький філософ пропонує замінити категорії «екзистенціалами» – способами, якими присутність «є». Через це розкриття розуміння буття в екзистенціалізмі Гайдеггера необхідно вести через розкриття екзистенціалів. В підрозділі аналізуються такі екзистенціали як «Буття-в», «Заклопотаність», «Мирність», «Люди», «Розуміння», «Смисл», «Мовлення». До іншого буття в системі Гайдеггера відносяться дефективні модуси буття присутності: незастасовність, нестача, непідручність, а також падіння і кинутість присутності, які розуміються як падіння існування в сутність. Якщо буття розкривається через способи присутності бути (екзистенціали), то до іншого буття відноситься те, що заважає буттю присутності, вимушує її знаходитися в наявності.

Отже, Гайдеггеру вдається знайти єдність між об'єктивним і суб'єктивним. Фундаментальність онтології Гайдеггера дозволяє віднести філософію німецького мислителя до класичної традиції, проте такий теоретичний «крок» потребує великої обережності. Буття в Гайдеггера не містить у собі сутності, онтологічний наголос поставлений саме на бутті, а не сутності – ця риса притаманна неklasичному філософуванню. Але не дарма Гайдеггер не вважав себе екзистенціалістом – в центрі його системи перебуває не просто існування (*existentia*), а все ж таки трансцендентальне існування – *Dasein*, хоча трансцендентальний суб'єкт у Гайдеггера розуміється по-іншому, ніж в класичній філософії. Ця «класично-неklasична» двоїстість системи Гайдеггера, мабуть, і дозволяє на її основі синтезувати субстанціалізм і антисубстанціалізм.

В *«Підсумках другого розділу»* окрім неklasичної моделі буття, яка наведена вище, розглянуто сім характерних властивостей, притаманних неklasичному розумінню буття.

1. Розгортання світу від суб'єкта до об'єкту;
2. Відмова від *категорій* як універсальних інструментів буття і мислення;
3. Відмова від поняття *субстанції*;
4. Місце субстанції, об'єкта не завжди займає суб'єкт, в деяких напрямках філософії здійснюється свого роду «смерть суб'єкта» (постмодернізм);
5. Категорія *випадковості* займає те місце, яке в класичному філософуванні відводилося категорії необхідності;
6. Буття залишається без *сутності*, що дає можливість іншому буття опинитися на місці буття;
7. Буття виходить за межі раціональної пізнаваності, стає «непізнаваним».

Аналіз цих властивостей показує, яким саме чином інвертується розуміння буття в неklasичному філософуванні і дозволяє дійти до другого, досконалішого синтезу – між класичною і неklasичною філософією.

У **Висновках** репрезентовані теоретичні підсумки роботи:

1. Розгортання філософії протягом двох з половиною тисячоліть робить видимою внутрішню суперечливість буття. Протиріччя між буттям і його іншим як елементами однієї системи спричиняє і розвиток світу, і розвиток уявлень про буття

у філософії. Це протиріччя проявляється в багатьох видах. Воно може бути представлене через всю систему філософських категорій: всезагальне – одиничне; необхідність – випадковість; єдине – множинне; сутність – існування, суб'єкт – об'єкт і т.д. У цьому смислі логічні відносини буття зі своїм іншим виступають універсальним методологічним підґрунтям для будь-якої картини світу, для будь-якої філософської системи. Дискусії й суперечки у філософському світі викликають лише питання про онтологічний акцент на тому або іншому елементі й змісті понять «буття» і «інше буття».

2. Оскільки в рамках кандидатської дисертації не є можливим розглянути прояви відношення «буття – інше буття» через систему *всіх* філософських категорій, автор дисертації основну увагу зосередив на тому, як зазначене відношення проявляється через відношення «суб'єкт – об'єкт». Можливе вирішення протиріччя між буттям і його іншим можна знайти в онтологіях М. Гайдегера й Е. Гуссерля. Це вирішення базується на тому, що вивчення об'єкта без його співвіднесення із суб'єктом також малопродуктивне, як і вивчення суб'єкта без його співвіднесення з об'єктом. Безумовною продуктивністю володіє, якщо можна так висловитися, «суб'єкт-орієнтований» об'єкт або «об'єкт-орієнтований» суб'єкт. У класичній філософії основна увага надається другому, а в неklasичній увага дослідника спрямована на перший. Тому твердої протиставленості між цими парадигмами немає.

3. Більше того, стає зрозумілим, що будь-які комбінації в цьому смислі здійснюються на одній методологічній основі – на основі відношення між буттям і його іншим. Родове значення відношення буття зі своїм іншим у багатьох філософських системах залишається *незримою* методологічною основою. Дослідники переважно вибудовують свої системи на осмисленні змісту понять «буття» і «інше буття», тобто на аналізі *проявів* буття і його іншого. Уже цього досить для підвищення можливості впадання в протиріччя. Найбільш близькі до виділення родової основи будь-якого філософського осмислення космологія Геракліта й онтологія Б. Спінози. У їхніх системах фактично сказане те, що доводить автор дисертації. І Геракліт, і тим більше Спіноза, окрім інших досягнень, інтуїтивно вловлювали, що саме розгляд буття й іншого буття як елементів однієї системи, у відволіканні від змісту цих понять і робить систему філософською. Власне, розуміння цього дозволяє знайти синтез між крайніми точками. Саме так зробили М.Гайдегер і Е.Гуссерль. Тільки в тому випадку, якщо зазначене відношення не присутнє у вченні, можна говорити, що вчення є нефілософським.

4. Можливий синтез, який ми використали у відношенні «суб'єкт – об'єкт», можна застосувати й щодо інших категорій. Важливіше за все в цьому випадку зрозуміти сам принцип, на основі якого синтез стає принципово можливим. Цей принцип полягає в єдності і в той же час – протиставленості буття і його іншого, у тому, що буття має потребу в існуванні свого іншого не менше, ніж інше буття має потребу в самому бутті. Причому цю думку не повинне скасовувати розуміння того, що діалектичне протиріччя між буттям і його іншим припускає, що буття є сильнішим елементом системи, воно – суще, існуюче за допомогою себе, а його інше – суще, існуюче за допомогою іншого (буття).

5. Принципова можливість синтезу між буттям і його іншим є для дослідника найсерйознішим методологічним інструментом, що дозволяє ефективніше вирішувати проблеми, які виникають у суспільній практиці. Для цього необхідно в реальному протиріччі виділити що саме є буттям, а що – його іншим. Та частина, що містить у собі сутність явища або процесу, або лежить ближче до сутності, умовно може бути названа «буттям», та ж, яка сутності не містить – «іншим буття». Уже з однієї цієї попередньої «розмітки» стане видно, що деякі речі сутності в собі не містять, але відсилають до іншого, ніж вони, тобто, є іншим буття. Далі з'ясування того, до чого саме відсилає інше буття (тобто, що є буттям) і того, що в бутті викликає необхідність існування саме такого іншого, дозволить здійснити можливий синтез, розв'язати проблему.

6. Згадана методологічна невизначеність сучасного філософського знання обмежена все-таки сутністю, смыслом системи (як би ми не мислили ці поняття) і методологічними підставами, які розробляли філософи протягом більше двох з половиною тисяч років. Можна сказати, що подібно музикантові, який не може вийти за межі семи нот без того, щоб не перестати бути музикантом, філософ не здатний вийти за межі відношення буття зі своїм іншим, якщо він залишається філософом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Шамша І.В. Понимание бытия в диалектике Гегеля / И.В. Шамша // Перспективи. – 2006. – №3 (35). – С. 138–145. – (Серія: Філософія, історія, соціологія, політологія).
2. Шамша І.В. Понимание бытия в экзистенциализме Мартина Хайдеггера / И.В. Шамша // Наукове пізнання: методологія та технологія. – 2007. – №1 (19). – С. 135–144. – (Серія: Філософія, соціологія, політологія).
3. Шамша І.В. Категорія буття у філософії Парменіда / І.В. Шамша // Мультіверсум. – 2008. – №72. – С. 156–167.
4. Шамша І.В. Розуміння буття у філософії Боеція / І.В. Шамша // Мультіверсум. – 2008. – №73. – С. 203–212.
5. Ивакин А.А. Бытие философии и философия бытия / А.А. Ивакин, И.В. Шамша // Наукове пізнання: методологія та технологія. – 2007. – №2 (20). – С. 59–66. – (Серія: Філософія, соціологія, політологія).
6. Шамша І.В. Розуміння буття в феноменології Гуссерля / І.В. Шамша // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць. Випуск 29. – Одеса: Юридична література, 2006. – С. 113–116.
7. Шамша І.В. Поняття правової реальності / І.В. Шамша // Матеріали III Всеукраїнської наукової конференції молодих науковців, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави», присвяченої пам'яті видатних вчених-юристів П.О. Недбайла, О.В. Сурілова, В.О. Копейчикова / Відп. ред. Ю.М. Оборотов. – Одеса: Юридична література, 2005. – С. 49–53. – (Бібліотека журналу «Юридический вестник»).

8. Шамша И.В. Отношение «бытие – иное бытия» как методологическое основание современного философско-правового дискурса / И.В. Шамша // Актуальні проблеми держави і права (Вип. 40). – 2008. – С. 82–86.

АНОТАЦІЇ

Шамша І.В. Відношення «буття та його інше» як системоутворювальне підґрунття філософії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.05 – історія філософії. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2009.

Дисертація присвячена дослідженню фундаментального логічного відношення між буттям та його іншим, яке мислиться як основа для можливого синтезу між так званими «класичною» і «некласичною» філософіями. Оскільки відношення «буття – його інше» проявляється в системі всіх філософських категорій (всезагальне – одиничне; необхідність – випадковість; єдине – множинне; сутність – існування; суб'єкт – об'єкт та ін.), основну увагу зосереджено на тому, як зазначене відношення проявляється через відношення «суб'єкт – об'єкт».

Підкреслено неминущу актуальність категорії «буття». Доведено, що логічне відношення «буття – його інше» може використовуватися як основа для синтезу між класичним і некласичним філософуванням. Це надає спроможності розглядати історію філософії в єдності різноманіття як єдину систему.

Ключові слова: буття, інше буття, небуття, існування, ніщо, сутність, класична філософія, некласична філософія.

Шамша И.В. Отношение «бытие и его иное» как системообразующее основание философии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.05 – история философии. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2009.

Диссертация посвящена исследованию фундаментального логического отношения между бытием и его иным, которое мыслится как основа для возможного синтеза между так называемыми «классической» и «неклассической» философиями. Поскольку отношение «бытие – иное бытия» проявляется в системе всех философских категорий (всеобщее – единичное; необходимость – случайность; единое – многое; сущность – существование; субъект – объект и др.), основное внимание сосредоточено на том, как вышеназванное отношение проявляется через отношение «субъект – объект».

В ходе диссертационного исследования выяснено, что так называемое «классическое» понимание бытия характеризуется таким отношением между бытием и его иным. Понятием «бытие» означает некоторый пласт реальности, который является упорядочивающим принципом и началом для всего существующего. Он лежит в основе порядка вещей, он и есть этот порядок. Этот пласт реальности существует субстанциально и содержит в себе сущность. В противовес бытию существует пласт реальности, который существует посредством

первого. Этот пласт реальности можно назвать «иное, чем бытие», «иное бытия», «инобытие». Таким образом, бытие существует посредством себя, субстанциально и является существованием с сущностью, иное же бытия существует посредством бытия, акцидентально и является существованием без сущности. Бытие в самом себе содержит возможность существования своего иного, и сам факт существования бытия допускает возможность существования иного, чем бытие.

В противовес классическому, неклассическое понимание бытия характеризуется тем, что пласт реальности, который в классической философии именовался «бытие», остается за рамками внимания исследователей. В центр же внимания попадает тот пласт реальности, который именовался «иным бытия», «иным, чем бытие», «инобытием». Эта реальность является неупорядоченной, единичной, множественной, дискретной, случайность определяет в ней все, она не может быть познана рационально, результаты познания этой реальности несут отпечаток субъективности. Однако «бытие» и «его иное» не просто меняются местами, а в логические отношения между ними вносятся некоторые коррективы. Реальность, на которую направлено основное внимание исследователя уже не содержит в себе сущности. Эта реальность все-таки мыслится как существующая посредством самой себя, в противовес той реальности, которая в классической философии именовалась «бытием». Последнее в неклассической философии мыслится как онтологически иное, существующее посредством первой реальности. Таким образом, выясняется: то, что в классической философии именовалось «бытием», в неклассической может именоваться «иным бытия», и наоборот.

Осуществленный анализ специфики логического отношения между бытием и его иным в классической и неклассической философии позволяет сделать вывод о том, что бытие нуждается в существовании своего иного не меньше, чем иное бытия нуждается в существовании самого бытия.

В работе подчеркнута непреходящая актуальность категории «бытие». Доказано, что логическое отношение «бытие – иное бытия» может использоваться в качестве основы для синтеза между классическим и неклассическим философствованием. Это дает возможность рассмотрения истории философии в единстве многообразия как единой системы.

Ключевые слова: бытие, иное бытия, небытие, существование, ничто, сущность, классическая философия, неклассическая философия.

Shamsha I.V. Relation The Being and Its Other as a System-constituting Basis of Philosophy. – Manuscript.

Philosophy candidate's thesis for speciality 09.00.05 – history of philosophy. – National Pedagogical M.P.Dragomanov University. – Kyiv, 2009.

The research concerns fundamental logical relation between the Being and Its Other, which is regarded as a basis of possible synthesis between the so-called classical and non-classical philosophies. As far as the relation of the Being and the Other of the Being reveals itself in the system of all philosophical categories (universal-single; necessity-occasion; whole-many; essence-existence; subject-object, etc.), the thesis zeroes in on the relation subject-object.

The research has emphasized the lasting urgency of the category the Being. The author of the dissertation has proved that the logical relation the Being-the Other Being may be used as a basis for the synthesis between classical and non-classical thinking. The obtained results give an opportunity to consider the history of philosophy as a whole united system of various philosophical concepts.

Key words: the Being, the Other of the Being, Nonexistence, Existence, Nothing, Essence, Classical Philosophy, Non-Classical Philosophy.